

ЛОГІСТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ РИНКУ ТРАНСПОРТНИХ ПОСЛУГ

LOGISTIC APPROACH TO THE FORMATION OF THE TRANSPORT SERVICES MARKET

У статті розглянуто основні тенденції формування ринку транспортних послуг, концепції логістичного забезпечення процесу переміщення, проаналізовано поняття «транспортна логістика» та «ринок транспортних послуг». Транспортний ринок охоплює різні галузі економіки, які потребують надання неоднорідних за характером і об'ємом послуг. Планування та організація оптимального та ефективного здійснення процесу надання транспортних послуг задовольняється за рахунок логістичного підходу до процесу перевезень. Застосування логістики в транспорті, так само як у виробництві або торгівлі, дозволяє забезпечити співпрацю та взаємодію учасників транспортного процесу. Головною задачею при плануванні та здійсненні перевезення є оптимальний вибір виду транспорту, визначаючи при цьому максимум або мінімум критеріїв вибору у залежності від ряду умов. Значний обсяг логістичних витрат припадають на транспортні витрати, витрати на перевезення закладені у загальні витрати на транспортування продукції та тариф на перевезення.

Ключові слова: логістика, транспортна логістика, ринок транспортних послуг, вибір виду транспорту, продукція транспорту, транспортні витрати.

В статье рассмотрены основные тенденции формирования рынка транспортных

услуг, концепции логистического обеспечения процесса перемещения, проанализированы понятия «транспортная логистика» и «рынок транспортных услуг». Транспортный рынок охватывает различные отрасли экономики, которые требуют предоставления неоднородных по характеру и объему услуг. Планирование и организация оптимального и эффективного осуществления процесса предоставления транспортных услуг удовлетворяется за счет логистического подхода к процессу перевозок. Применение логистики в транспорте, так же как в производстве или торговле, позволяет обеспечить сотрудничество и взаимодействие участников транспортного процесса. Главной задачей при планировании и осуществлении перевозки является оптимальный выбор вида транспорта, определяя при этом максимум или минимум критериев выбора в зависимости от ряда условий. Значительный объем логистических затрат приходится на транспортные расходы, расходы на перевозку заложены в общие расходы на транспортировку продукции и тариф на перевозку.

Ключевые слова: логистика, транспортная логистика, рынок транспортных услуг, выбор вида транспорта, продукция транспорта, транспортные издержки.

УДК 621.73.06

Черніхова О.С.

викладач

Кременчуцький льотний коледж

Національного авіаційного університету

The article deals with the main tendencies of the formation of the market of transport services, the concept of logistic support of the process of moving, analyzed the concept of "transport logistics" and "market of transport services". Transport is a branch of infrastructure whose main task is to ensure timely and high-quality transportation of goods and passengers, that is, the provision of transport services. The transport market covers different sectors of the economy, which require heterogeneous nature and scope of services. The distribution of the transport market by industry is conditioned by the distinction of vehicles in the sphere of their application. Planning and organizing the optimal and efficient implementation of the transport services process is met through the logistic approach to the transportation process. Application of logistics in transport, as well as in production or trade, allows to ensure cooperation and interaction of participants of the transport process. Logistics of the transportation process has a significant role to be played by transport. It is connects consumers, producers, intermediaries, firms, enterprises, and separate economic areas among themselves. Transport transfers material resources and finished products from the sphere of production to the sphere of consumption, personal or industrial, thus taking part in the process of transformation of material flows. The main task when planning and performing transportation is the optimal choice of the mode of transport, while determining the maximum or minimum of selection criteria depending on a number of conditions. The transportation costs for carriers are the total cost of transporting products, for transport services customers, senders and recipients, they are included in the fare for carriage. Transportation is a key element in the logistics chain, which is associated with the movement of vehicles material resources, work in progress, finished products. Thanks to the logistics approach, transport services for customers have improved considerably in recent times, which allows a higher level of production and sales to be improved and the economic situation in the region and the country as a whole improved.

Key words: logistics, transport logistics, transport services market, choice of type of transport, transport products, transport costs.

Постановка проблеми. Швидкі темпи розвитку сучасної економіки потребують глобального вирішення суспільно-економічних питань. Перехід до ринкової економіки призводить до того, що ключову та вирішальну роль має швидке, якісне та ефективно забезпечення потреб споживачів у сформованому попиті. Виробництво, у свою чергу, неможливе без якісного та своєчасного забезпечення матеріальними ресурсами. Одним із методів соціального розвитку є вчасне та швидке надходження товарів або певних послуг до кінцевого споживача. Ця потреба є однією із функцій, яка покладена на транспорт. Транспортування являється ключовим елементом у логістичному ланцюзі,

що пов'язаний з переміщенням транспортними засобами матеріальних ресурсів, незавершеного виробництва, готової продукції. Завдяки використанню логістичного підходу останнім часом значно покращилось транспортне обслуговування клієнтів, що дозволяє підняти на більший рівень процес виробництва, збуту та поліпшити економічний стан регіону та країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відповідно до тематики дослідження зацікавленість становлять праці науковців у галузі транспортної логістики а з питань формування ринку транспортних послуг.

Такі дослідники як О. Бойко [9], Н. Войтоловський, А. Калініна, І. Мазурова [4], Н. Якименко [7],

М. Макаренко [8] В. Щелкунов, Ю. Кулаєв, Л. Зайончик, В. Загоруйко [11] вивчали в своїх працях умови, проблеми та перспективи формування ринку, на якому здійснюється транспортне забезпечення виробництва.

Загальні аспекти вивчення та вдосконалення логістичних процесів на ринку транспортних послуг досліджували у своїх працях А. Кальченко [2], І. Сокур [12], Ю. Неруш [5], В. Мельников [3] та інші.

Узагальнюючі методи досліджень приводять до єдиної спільної думки, що впровадження логістичних принципів при здійсненні перевезень дозволяють найбільш ефективно використовувати ресурси, знижувати витрати на трансфер матеріального потоку, досягати максимального економічного ефекту.

Постановка завдання. Мета статті полягає у визначенні доцільності формування ринку транспортних послуг від впровадження логістичних концепцій при здійсненні перевезень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Транспорт є галуззю інфраструктури, основним завданням якої є забезпечення своєчасних та якісних перевезень вантажів і пасажирів, тобто надання транспортних послуг. Сучасний економічний та технологічний розвиток дозволяє забезпечувати потреби населення в перевезеннях, в тому числі на далекій відстані, як місцевих, так і міжнародних, за мінімальні проміжки часу з мінімальним використанням ресурсів.

З економічної точки зору всі процеси та етапи здійснення перевезення вантажів або пасажирів, від початкової стадії до кінцевої, формують ринок транспортних послуг.

О. Бойко зазначає, що транспортний ринок являє собою інтегроване поєднання ринку транспортних послуг і того сектора транспортного ринку, де відбувається відтворення (виробництво) виробничо-ресурсної складової при сприяючому впливі ринковозабезпечуючої інфраструктури [8].

Н.В. Якименко характеризує транспортний ринок, як і будь-який інший, присутністю покупців, продавців та посередників, а також наявністю чіткого предмета купівлі-продажу послуг та державного регулювання процесів, що особливо актуально в сучасних умовах. Специфікою транспортного ринку є предмет обміну (транспортна послуга) та суб'єкти, до яких належать вантажовласники, пасажирів, власники багажу, перевізники, експедиторські підприємства, логістичні посередники, органи державної влади та місцевого самоврядування тощо [7, с. 170].

Ринок транспортних послуг повинен розвиватися у наступних напрямках:

- покращення якості сервісного обслуговування клієнтури;
- залучення посередницьких підприємств, фірм, організацій для надання експедиторських та інформаційних послуг;

- залучення маркетингових компаній для проведення глибокого аналізу попиту та кон'юнктури транспортного ринку, використання рекламних компаній для залучення нових клієнтів;

- використання сучасних мультимодальних технологій перевезення, у тому числі контейнерних, пакетних та інших безперевантажувальних методів;

- удосконалення комплексу складських та вантажно-розвантажувальних засобів та систем;

- удосконалення якості рівня договірних відносин між учасникам транспортного процесу;

- надання інших сервісних послуг [9, с. 39].

Транспорт має галузево-структурний розподіл, тому ринок надання транспортних послуг поділяється на окремі сегменти. Розподіл транспортного ринку за такою системою зумовлений видовою відмінністю транспортних засобів, сферою застосування (наприклад, наземний транспорт, повітряне сполучення, трубопровід).

Необхідність структурної організації транспорту обумовлена також економічними відмінностями між видами транспортної діяльності, розгалуженістю мережі і неоднорідністю попиту та пропозиції. На останній фактор впливають такі чинники, як вартість транспортування, пропускна та переробна спроможність, швидкість доставки, та, навіть, популярність того чи іншого виду транспорту.

Практичні дослідження показують, що при виборі виду транспорту споживачі все ж таки надають перевагу власній зацікавленості у задоволенні потреб, при цьому визначаючи найбільш економічно доцільний вид транспорту. Переваги надаються найбільш популярному, швидкому та дешевому транспорту, наприклад, автомобільному або залізничному. Але іноді швидкість, надійність та збереженість доставки переважають над вартістю перевезення (табл. 1 [1]).

Аналіз статистичних даних свідчить про певне зростання попиту на перевезення автомобільним транспортом (103,8% у порівнянні з минулим роком). Це пояснюється швидкістю та надійністю доставки, доступністю в будь-яку точку доставки, мобільністю. Збільшення вантажообороту повітряного транспорту (124,8% у порівнянні з минулим роком) відбувається за рахунок збільшення дальності перевезень, надійності доставки, хоча він менше за інші види транспорту в силу значно більшої вартості перевезень. Зменшення вантажообороту водним транспортом (79,2% у порівнянні з минулим роком) зумовлено коротким періодом навігації, повільною швидкістю доставки, хоча даний транспорт є одним з найбільш дешевшим.

Ринок транспортних послуг має у своїй структурі різні елементи, які можуть бути як взаємопов'язаними між собою, так і не мати жодних точок дотику. Формується сфера транспорту з перевізників різних форм власності, в тому числі

Вантажооборот та обсяги перевезень вантажів у січні-листопаді 2018 року

	Вантажооборот		Обсяг перевезених вантажів	
	млн. ткм	у % до січня-листопада 2017р.	млн. т	у % до січня-листопада 2017р.
Транспорт	303747,7	97,0	571,0	98,5
залізничний*	170445,9	97,5	295,7	95,4
автомобільний	38782,9	103,8	171,4	106,9
водний	3155,1	79,2	5,3	97,9
трубопровідний	91056,8	94,2	98,5	94,8
авіаційний	307,0	124,8	0,1	120,1

* Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

некомерційних, що задовольняють потреби у власних перевезеннях, операторів, що забезпечують діяльність інфраструктури, наприклад, оператори терміналів і шляхів сполучення, та посередників, якими можуть виступати експедитори, митні брокери, агенти та інші. При чому може бути повний взаємозв'язок усіх учасників та частковий, коли залучені до діяльності лише певні підрозділи сфери транспортних послуг. Так, перевізники контактують із учасниками термінальних підсистем, користуючись при цьому посередницькими послугами експедиторів. З іншого боку, перевізник може забезпечувати надходження вантажопотоків до терміналу без залучення допоміжних агентів.

Планування та організація оптимального та ефективного здійснення процесу надання транспортних послуг задовольняється за рахунок логістичного підходу до процесу перевезень (рис. 1).

Суть транспортної логістики полягає в забезпеченні «мінімуму-максимуму» процесу перевезень: переміщення максимально можливої кількості об'єктів перевезення за мінімальний проміжок часу, з максимальною швидкістю за найменших витрат на можливу найбільш коротку відстань з вибором найефективнішого виду транспорту.

У логістичному забезпеченні процесу переміщення значна роль покладається на транспорт. Саме він пов'язує між собою споживачів, виробників, посередників, фірми, підприємства, окремі економічні райони. Транспорт переміщує мате-

ріальні ресурси та готову продукцію зі сфери виробництва до сфери споживання, особистого чи виробничого, тим самим беручи участь у процесі перетворення матеріальних потоків [3].

Головною задачею, яка визначається при плануванні та здійсненні перевезення, є оптимальний вибір того чи іншого виду транспорту, в залежності від критеріїв, які забезпечують виконання умов по ряду показників.

До цих критеріїв відносять:

- обсяги вантажу, що перевозиться;
- термін доставки та швидкість руху;
- гарантованість збереженості вантажу та надійності перевезень;
- дальність перевезення;
- пропускна та переробна здатність шляхів сполучення;
- місткість рухомого складу;
- витрати на перевезення;
- необхідні капітальні вкладення;
- механізація навантажувально-розвантажувальних робіт тощо.

При порівнянні вирішується багатокритеріальна задача вибору найефективнішого виду транспорту, максимізуючи або мінімізуючи той чи інший показник або групу показників. Для кожного виду транспорту значення показників можуть відрізнятися у залежності від потужності вантажопотоків, його структури, дальності перевезень, роду та розміру вантажу, типу використовуваного

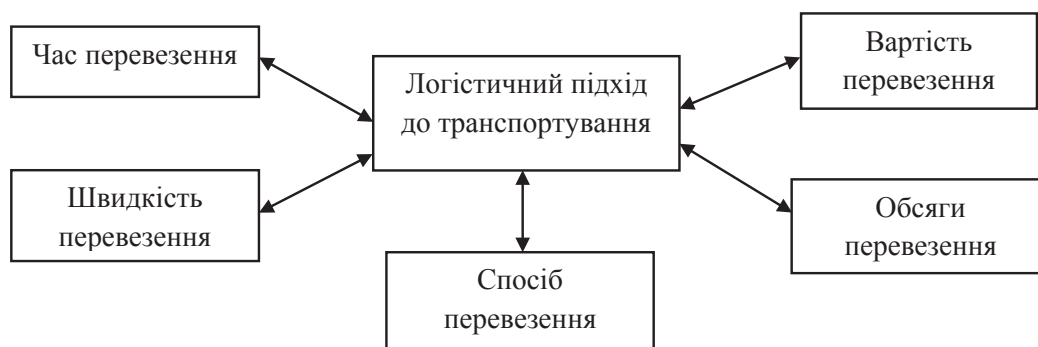

Рис. 1. Логістичний підхід до процесу перевезень

рухомого складу та інші. Основним, та навіть, вирішальним показником, є витрати, що йдуть на транспортування вантажу [4].

У логістичному аспекті транспорт розглядається як складова частина в інших областях логістики, таких як виробничій, заготівельній, закупівельній, збутовій. З іншого боку, транспорт є однією з галузей економіки, тобто він поєднує виробників і споживачів, надаючи їм свої послуги на ринку товарів та послуг, при чому за них він отримує доходи [6, с. 110].

Логістика являє собою сукупність методів та засобів оптимізації та ефективності технічного, технологічного та економічного планування. Це забезпечується завдяки економічній зацікавленості усіх учасників транспортного процесу, а також завдяки застосуванню єдиних систем планування задля задоволення оптимізаційних рішень етапу перевезень.

Так, технічне планування дозволяє обирати, узгоджувати та найбільш ефективно застосовувати технічні характеристики транспортних засобів як серед окремого виду, так і в усій галузі в цілому. Також узгодженість параметрів дозволяє застосовувати інтермодальні перевезення, використовувати контейнерні, пакетні перевезення, та поєднання декількох видів транспорту під час одного переміщення.

Технологічне планування дозволяє використовувати єдину технологію перевезення, безпервантажувальне сполучення, інтермодальні технології та методики переміщення.

Економічне планування ставить на меті проведення дослідження кон'юнктури ринку, маркетингові методи впливу на споживачів, формування тарифної сітки, розробка та впровадження єдиних план-графіків [3].

Транспорт не виробляє готову продукцію, але тісно з нею пов'язаний, переміщуючи її від постачальника до виробника, а далі до споживача. Тому надання транспортних послуг можна віднести до галузі матеріального виробництва. При транспортуванні сировини та матеріалопотоків процес виробництва не переривається в межах процесу переміщення та триває для здійснення процесу обігу. У цьому і полягає відмінність транспорту від інших галузей матеріального виробництва. Тобто обіг продукції не здійснюється без використання транспорту, а транспортування є ключовим моментом обігу. Таким чином, процес виробництва і споживання продукції на транспорті співпадають, вони не розділяються в часі.

У процесі виробництва на транспорті, тобто під час переміщення, його продукція не має матеріальної форми, а сприймається лише через її корисний ефект, що впливає на збут. Під час переміщення продукції не відбувається матеріальна її зміна, тобто речові властивості та якість товару не

змінюються, відбувається лише зміни у просторі відносно до споживача [5].

Значний обсяг логістичних витрат припадають на транспортні витрати. Саме цим пояснюється основна роль транспортування в логістиці. Адже без переміщення не можливе саме існування матеріалопотоку. Транспортування являється ключовим комплексним елементом у логістичному ланцюзі, що пов'язаний з переміщенням транспортними засобами матеріальних ресурсів, незавершеного виробництва, готової продукції. Окрім власне транспортування до процесу переміщення входять процеси експедування, упакування, страхування, вантажообробка тощо [6, с. 110].

Витрати на перевезення для перевізників становлять загальні витрати на транспортування продукції, для споживачів транспортних послуг, відправників та одержувачів, закладені у тариф на перевезення.

Продукція транспорту виступає у ролі товару, тобто вона продається та купується, таким чином, вона має певну вартість, яку можна розглянути наступним чином (рис. 2).

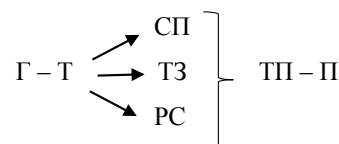

Рис. 2. Схема розподілу вартості транспортних послуг

Грошова форма капіталу (Г) на ринку транспортних послуг перетворюється в товар (Т), тобто в послугу, яка надається споживачам. Даний товар на виробничій стадії складається зі споруд (СП), до яких входять складські приміщення, де зберігаються вантажі, та споруди для ремонту та відстою рухомого складу, із транспортних засобів (ТЗ) для перевезення, навантаження, розвантаження та обслуговування вантажів та з робочої сили (РС), яка задіяна на усіх етапах переміщення товару від виробника до споживача, тобто з водіїв, механіків, вантажників, експедиторів тощо. Сукупність усіх цих чинників на транспортному ринку на стадії обігу формують транспортну послугу. Таким чином, на транспорті продається і купується та споживається не речова форма товару, а той корисний ефект, який виникає при переміщенні матеріального потоку [5].

Висновки з проведеного дослідження. Увесь виробничий та збутовий ринки неможливі без залучення транспорту, адже здійснення перевезень дозволяє забезпечити надходження матеріальних потоків від постачальника до виробника, та вже готової продукції від виробника до постачальника. Залучення, в свою чергу, логістичних методів для організації процесу перевезень дозволяє ефек-

тивно виконувати планування організації переміщень вантажопотоків, забезпечуючи при цьому мінімізацію витрат та максимізацію прибутку. Завдяки використанню логістичного підходу останнім часом значно покращилось транспортне обслуговування клієнтів, що дозволяє підняти на більший рівень процес виробництва, збуту та поліпшити економічний стан регіону та країни в цілому.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 5.02.2019)
2. Кальченко А.Г. Логістика : Підручник. Київ, 2003. 284 с. URL: <http://studentbooks.com.ua/content/view/126/76/> (дата звернення 12.02.2019)
3. Мельников В.П. Логистика: учебник для СПО / В.П. Мельников, А.Г. Схиртладзе, А.К. Антонюк; под общ. ред. В.П. Мельникова. Москва, 2016. 287 с. URL : <https://stud.com.ua/23010/logistika/logistika> (дата звернення: 12.02.2019)
4. Будрина Е.В. Экономика транспорта : учебник и практикум для академического бакалавриата. Москва, 2016. 366 с.
5. Неруш Ю.М., Саркисов С.В. Транспортная логистика: учебник для академического бакалавриата. Москва, 2016. 351 с. URL: https://stud.com.ua/22438/logistika/transportna_logistika (дата звернення: 14.02.2019)
6. Заборська Н.К., Жуковська Л.Е. Основи логістики: навчальний посібник. Одеса, 2011.
7. Якименко Н.В. Соціально-економічний розвиток глобального та національного транспортних ринків *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 9 (171). С. 169–176.
8. Бойко О.В. Структура транспортного ринку: основні та забезпечуючі складові. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки»*. 2010. № 44. 307 с. URL : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vcndtu/2010_44/9.htm (дата звернення 7.02.2019)
9. Сокур І.М., Сокур Л.М., Герасимчук В.В. Транспортна логістика : навчальний посібник. Київ, 2009. 222 с.